

ARTISTIC EDUCATION THROUGH INNOVATION

EDUCAȚIA ARTISTICĂ PRIN INOVAȚIE

Tatiana BULARGA¹

Abstract

Modern education, especially the artistic one, has a stringent need of an innovative praxeology, which, unlike the receptive praxeology, does not take over the rough theoretical and methodological approaches, but obliges the practitioner to gather from the available sources only the ideas of perceived essences, so that later to come before pupils with new actional options. Such a praxeology becomes more than just a practical act, because it puts the teacher in the role of interim manager function between theory and practice. In this hypostasis, the practitioner fully corresponds to praxeologic rigors which are reduced to the specifics of the logistic design and achievement of artistic action.

Key words: *artistic education, success of personality, innovative and artistic praxeology, artistic action of teacher, artistic action of pupil.*

1. Introducere

În legătură cu cercetarea problematicii abordate, racordată la necesitățile actuale ale educației artistice, evidențiem câteva repere de ordin teoretic. În primul rând, procesul de receptare și interpretare a muzicii în cadrul unor acțiuni specifice domeniului se identifică cu însăși acțiunea educativă. În valoare sunt puse: gradul de participare a elevului la acțiunile de proiectare, organizare și realizare/evaluare a acțiunii muzical-artistice (prescrierea hărților comportamentale individuale, anticiparea, varierea operațiilor, realizarea sarcinilor prin alegerea variantelor optime de rezolvare); dinamica formării competențelor de specialitate ale profesorului în vederea realizării graduale a procesului de proiectare teoretică și acționare practică (identificarea conținuturilor educaționale și acțiunilor valorice; diagnosticarea resurselor individuale; planificarea/formularea ipotezelor; evaluarea curentă și finală a rezultatelor, a schimbărilor ce s-au produs).

În al doilea rând, în domeniul artistic, transpunerea prescripțiilor teoretice în acțiuni practice se realizează eficient doar atunci când proiectele logistice ale acțiunii nu sunt împrumutate și folosite întocmai, ci devin intenții și decizii artistice proprii ale elevului-receptor-interpret. Or, în acțiunea muzical-artistă, demersul autorului acesteia este o realizare cu intenționalitate de manifestare vădit *artistică*. Elevul se produce într-o ipostază complexă de creator, interpret, ascultător, spectator, cititor; el integrează imaginea fenomenelor reale și a ideilor subiective; el se afirmă prin produsele/ca produs al artei respective. Concomitent, elevul face apel la alte arte pentru a întregi imaginea artistică specifică domeniului. Astfel, actul de integrare a elevului nu este unul de imaginație strict artistică sau strict muzicală, ci unul de *imaginație muzical-artistă*, deci și acțiunile sale în acest domeniu le calificăm drept acțiuni muzical-artistice. Este de menționat că activismul elevilor privind sporirea randamentului acțiunii muzical-artistice, precum și întregul sistem al educației muzical-artistice, sunt reglementate de anumite *principii*, calificate de noi în felul următor: principiul educației personalității proactive, principiul centrării valorice, principiul întredeschiderii artistice, principiul creativității și principiul succesului, considerate *a priori* ca posibile fundamente pentru obținerea unei înalte eficiențe în procesul dezvoltării muzical-artistice a elevilor.

¹ PhD, Associate Professor, Alecu Russo Balti State University, Republic of Moldova, e-mail: tbularga@gmail.com

Nu în ultimul rând, urmărim re-dimensionarea unor tehnologii de eficientizare a procesului educațional, în special, spre mărirea randamentului *acțiunii muzical-artistice a elevului și dinamizarea competenței profesionale* a profesorului-muzician. În acest sens, vom căuta răspunsul la întrebarea: *Ce se produce și care este randamentul?* Se impune stabilirea unei cooperări eficiente: *elev-profesor, elev-artă* prin receptarea și interpretarea mesajului artistic, proiectarea independentă a acțiunilor personale.

2. Premise de ordin praxiologic

Pornind de la realitatea practicii educaționale, ținem să specificăm următoarele premise de ordin praxiologic:

- conștientizarea aplicării eficiente a *principiului educației personalității proactive* prin transferul gradual al elevului de la starea de dependență la starea de independență și intraindependență;

- necesitatea acționării muzical-artistice cu un randament mai înalt, în special, la etapele de proiectare și realizare a acesteia;

- existența oportunității de asigurare a unei conexiuni eficiente dintre factorii: *educațional, individual și muzical-artistic*, care ar constitui baza atitudinii elevului pentru achizițiile muzical-artistice și rezultatele obținute, ar contribui la re-dimensionarea factorilor de personalitate, responsabili de extinderea universului spiritual, la dinamizarea relației *valoare-educație*;

- stimularea ineficientă a *creativității muzical-artistice*, care este o componentă fundamentală a personalității și care înlesnește formarea idealului individual și propriei imagini a elevului;

- conștientizarea integralității praxiologice a *succesului*, care ar contribui, în mod direct, la sporirea eficienței acțiunii didactice a profesorului și acțiunii elevului, considerat drept condiție și finalitate a educației muzical-artistice.

Succesul sau insuccesul școlar este cea paradigmă decisivă în viața oricărui elev sau profesor, care determină dacă nu întregul traseu școlar, atunci necondiționat lasă o amprentă simțitoare asupra vieții pe viitor și capacității de adaptare la provocările societale, mai cu seamă asupra felului de a lua decizii independente în acțiunile comportamentale legate de specialitate și cele cotidiene (social-familiale etc.). În diverse situații de comunicare, noi destul de des folosim cuvântul *succes* („dorim mult succes”, „să ai succes” etc.), fără a acorda înțelesului propriu-zis al cuvântului, acea plinătate a rezultatului care se ascunde în sensul a ceea ce numim **succes**. Ori, succesul personal nu este o simplă marcă a rezultatului obținut într-o acțiune școlară concretă, ci este un indiciu de desemnare a calității, nivelul căreia a fost atins de persoană pe întreg parcursul desfășurării acțiunii. Și acest succes, această treaptă atinsă nu poate fi împărțit cu nimeni și nici comparat cu succesul altor persoane (deși și a fost îndrumat, orientat de cei din jur), el fiind unic raportat la unicitatea fiecărei persoane umane. Altfel spus, succesul este o paradigmă comportamentală care include (ar trebui să includă!) întregul traseu, toate etapele acționale, începând cu proiectare și terminând cu rezultatul obținut, care trebuie să corespundă unicului criteriu, și anume: „lucrului bine făcut” (T. Kotarbinski).

În mediul școlar, în familie, deseori sunt confundate noțiunile apropiate după sens „reușita școlară” și „succesul școlar”. Prima sintagmă este folosită, în special, pentru a menționa reușita elevului la învățătură, la tot ce ține de notele cu care profesorul califică nivelul de însușire a materiei de studiu la disciplina școlară anume, inclusiv implicarea, activismul și purtarea elevului pe parcursul unei secvențe școlare (oră, activitate extrașcolară, pe durata unui semestru sau întregului an școlar). A doua sintagmă, *succesul școlar*, cuprinde o arie mai largă a manifestărilor comportamentale ale elevului și se reduce nu atât la aspectul cantitativ al rezultatului înregistrat la învățătură, ci și la activitățile de altă natură, dar de data aceasta, neapărat cu referire la aspectul calitativ al acțiunii realizate, reieșind în exclusivitate numai din posibilitățile individuale ale elevului supus evaluării, fără a fi comparat cu alți elevi. Cu alte cuvinte, *succesul școlar* constituie un indicator al evaluării în complex prin care este desemnat nivelul calitativ al unei persoane în

dinamica dezvoltării școlare. De aici rezultă că pentru fiecare elev este important *să fie observat și să fie luat în calcul fiecare pas* al lui în timpul înregistrării acelu sau altui succes la nivel *individual sau public*.

În strânsă legătură cu succesul elevului, trebuie precăutată paradigma a ceea ce numim „a fi eficient”. Elevul poate înregistra într-o anumită activitate succes și, totodată, să nu fie eficient. Eficiența cuprinde nu o oarecare etapă a acțiunii elevului, ci fiecare componentă a acțiunii (începând cu proiectare și terminând cu rezultatul final obținut) și care trebuie neapărat să înregistreze cât mai multă calitate și mai puține erori. De ce insistăm asupra parcurgerii tuturor etapelor unei acțiuni în aprecierea succesului individual (personal), fiindcă, în multe cazuri, de exemplu, elevul A a lansat doar ideea acțiunii, în timp ce de succesul acțiunii date s-au folosit alte persoane. Un alt exemplu: elevul B a parcurs o anevoioasă cale de proiectare/planificare și chiar descriere amănunțită a acțiunii, în timp ce o a treia persoană, elevul C nu a făcut decât să realizeze (să ducă la bun sfârșit acțiunea proiectată de elevul B) și, respectiv, s-a bucurat de succes public.

Succesul personal, în viziunea noastră, este dobândit de persoană din contul propriilor eforturi și nicidecum pe seama insuccesului sau datorită excluderii din spațiul proactiv al opiniilor sau succesului altuia. În acest caz, predominantă rămâne a fi starea de „*succes-succes*” (St. Covey), care semnifică că de pe urma unei activități/acțiuni școlare realizate individual sau în grup, nimeni nu este în pierdere. Contrar stării de *succes-succes* este cea de *succes-insucces*, care o caracterizăm prin *dorința de a obține succes* în activitate prin orice mijloace. Persoanele care acționează conform paradigmei descrise, impun altora voința lor proprie, chiar și atunci când acțiunile lor practice sau inițiativele și ideile sunt banale, false, lipsite de originalitate. Profesorul școlar, fiind centrat pe o asemenea paradigmă, adoptă și promovează, de regulă, o educație „comparată”, care rezidă în ocolirea lumii interne a elevului și valorilor lui individuale. Libertatea autoaprecierii, bazată pe afectivitate, în consecință, face să se înrădăcineze în mintea copilului o *paradigmă elogiată*: „Sunt mai ager decât alții”, „Sunt mai deștept decât colegii mei”, „Sunt un talent”, „Sunt o vedetă”, „Sunt mai puternic la literatură” etc.

3. Evaluarea elevului și principiul succesului

Constatăm, că evaluarea muncii elevului în cadrul educației școlare se desfășoară, de regulă, în formă *comparată*, conform paradigmei *succes-insucces*, ceea ce înseamnă că elevul A are succes pentru că elevul D nu are *succes* într-o activitate concretă sau în activități diverse. O astfel de abordare educativă (fie în cadrul orelor de curs, în colectivele artistice extracurriculare sau în familie) acordă prea puțină atenție *centrării* elevului pe paradigma *succes-succes*, care îl face să se orienteze spre un comportament de *defensivă*. Evident, în asemenea situații, elevul caută să se detașeze de eșecurile personale, în special, de la aprecierile venite din exterior, iar în cele din urmă, să se aleagă cu un refugiu în interiorul său, pentru a-și ocroti demnitatea și imaginea buna de sine. În urma mai multor observații efectuate în teren, am identificat că acolo unde se menține starea de *defensivă* personală, din procesul educațional este exclusă creativitatea, ingeniozitatea, libertatea acțională și alte valori ale personalității în devenire.

Un pericol destul de mare în procesul de formare/dezvoltare a elevilor îl constituie situația pedagogică de *insucces-succes*. Elevii, cu o asemenea mentalitate, de regulă, sunt retrași, nehotărâți, cu neîncredere în propriile forțe și capacități. Asemenea situație conduce la formarea complexelor multiple, care nu au un conținut propriu, ci doar sunt o cauză. Implicarea pedagogică proiectată în lumea internă a educatului, identificarea „fir cu fir”, a împrejurărilor și situațiilor, care au provocat „eliminarea” unei atitudini pozitive, va stimula obținerea rezultatului scontat. De regulă, cauza situației descrise constă în aceea că elevii sunt treptat izolați și calificați drept persoane pasive, retrase, inhibitate. Opiniile nu le sunt acceptate de profesor și colegi, ceea ce ambiționează formarea *propriei imagini*, care este de natură subestimativă: „Nu am talent”, „Nu am să reușesc”, etc.

Paradigma de *succes personal* este una deosebită de cea a *succesului de grup*, deoarece prima nu este caracteristică tuturor, ci numai elevilor care se preocupă de propriul succes, evaluată

fiind ca parte componentă a *succesului public*. Evident, asemenea elevi se înscriu în categoria celor *proactivi*, deopotrivă cu acei, care sunt centrați pe succesul public. Ultimii înregistrează o eficiență înaltă în cazul când tendințele individuale rezonază cu tendințele grupului. Este cazul să menționăm că după paradigma de succes-succes, cea de *succes personal* constituie și ea un factor semnificativ în contextul unei educații școlare eficiente.

Categoria de *cantitate* constituie condiția și forma obligatorie în structura unei calități a procesului de achiziționare și schimbare. Însăși noțiunea de cantitate determină acțiunea umană prin volumul resurselor investite în procesul de formare. Spre exemplu, în muzică acțiunea de intonare vocală a unei melodii implică prezența următoarelor resurse: *psihologice* (gândire muzicală, auz muzical: *timbral, melodic, armonic, de altitudine*; simț tonal; memorie muzicală; simț ritmico-muzical etc.); *fiziologice* (relaționare productivă dintre receptorul auditiv și centrele de dirijare cu acțiunile aparatului vocal); *estetice* (abilitatea de a avea un gust elevat pentru frumos, a aprecia valoarea artistică a operelor de artă). Succesul personal și public în domeniul muzical-artistic poate fi de natură pozitivă și negativă. Rezultatul muncii este pozitiv, dacă în procesul desfășurării acțiunii s-a produs o anumită *schimbare calitativă, transformare pozitivă, „mutație favorabilă,”* [2, p. 5] sau dimpotrivă, rezultatul este negativ, dacă în procesul acțional s-a înregistrat o stare de „*opозиție cu scopnegativ-distructiv*” [idem].

În scopul argumentării mai profunde a succesului școlar în domeniul artistic, recent, într-o cercetare fundamentală [1, p. 67-72] fenomenul de succes a fost lansat drept **principiu**.

Principiul succesului personalității este raportat la legitatea de trecere sau *schimbare* a unei *cantități* într-o *calitate*. Între categoriile filozofice enunțate există o relaționare de interdependență și de contrazicere. Calitatea nu poate exista fără o achiziționare cantitativă și viceversa. Unitatea de cuantificare a acestor două categorii și intensitatea relaționării implică noțiunea de „măsură”. Măsura determină momentul de trecere a unei cantități într-o calitate sau mutației calitative a acțiunii individuale. Calitatea reprezintă o caracteristică integratoare a rezultatului acțiunii. Spre exemplu, expresiile: „elevul evoluează în calitate de interpret”, folosită cu sens practic sau: „evoluează în calitate de interpretant” - în sens teoretic, presupune rezultanta unei *calități*, obținute printr-o serie de exerciții, realizate anterior. Dacă admitem *succesul personal* drept ipoteză filozofică, atunci afirmăm că o atare ipoteză ar putea deveni un principiu, raportat la modelul epistemologic al cunoașterii contemporane. Succesul elevului într-o activitate este exprimat, de regulă, printr-o *reușită personală* sau *publică*, care coincide cu semnificația termenilor nominalizați în cazul, când „sistemul de referință la care se raportează <...> este atașat unui anumit individ” (Belous, 1995: 6). În ipoteza *sistemului de referință* se înscriu valorile culturale, standardele eticii comportamentale etc. Raportate la valorile social-culturale ale mediului, la tendințele individuale și scopurile finalităților educaționale, subiectul acțiunii își verifică propriul potențial, își proiectează imaginar resursele fizice și spirituale, necesare pentru realizarea scopurilor secundare și finale ale procesului. Raportul dintre ceea ce s-a obținut și ceea ce s-a consumat, constituie randamentul eficienței succesului, care este calculat prin formula: $E = S : C = E^n S^1 : E^1 C^1$; unde: E – eficiența; S – scopul final, suma S^n ; C – consumul global (suma consumurilor elementare); E^n – eficiențele particulare.

Succesul constituie acea stare de satisfacție, care stimulează persoana, îi multiplică puterile, siguranța pentru a tinde spre o manifestare amplă și continuă.

Această judecată ne conduce spre o altă problemă – cea a *cunoașterii de sine*, pe care autorul H.Ey o ramifică astfel: *cunoașterea sau percepția de sine, imaginea de sine, evaluarea și aprecierea de sine* (H.Ey, 1998). *Percepția de sine* este un scop examinat în termenigenetici, de mediu și educaționali.

Cunoscând lumea prin intermediul activității, *Eul* se cunoaște pe sine însuși, își formează *imaginea de sine*. Factorul *sinelui* poate avea un caracter pozitiv sau negativ, în funcție de natura proceselor de autoapreciere, adică care decurg cu un semn supraestimativ sau cu un semn subestimativ. Mai sus am adus exemple cu referire la fiecare din aceste stări comportamentale. Natura autoaprecierilor diferă de la o vârstă la alta, de la o persoană la alta. De exemplu,

autoaprecierea succesului sau insuccesului personal la școlarii mici poartă un caracter obiectiv, pe când la adolescenți autoaprecierea succesului a unei și aceleiași acțiuni este mult subiectivă.

Principalul, însă nu unicul factor care angajează tendința elevului spre un **scop-imagine**, deperformanță într-un domeniu, este *insatisfacția* interioară, raportată la succesele altora. Tensiunea unei asemenea insatisfacții crește odată cu creșterea eficienței personale. Succesele personale ale elevului, de exemplu, în interpretarea vocală, trezesc insatisfacție pentru starea de lucruri în activitățile similare, declanșând tendința de a evolua cu succes în interpretarea instrumentală, receptarea și comentarea mesajelor muzicale, improvizarea și compunerea muzicii. Deși gradul unei tensiuni de insatisfacție diferă în dependență de vârsta, mediul, formele de inițiere, totuși, esențială, în context pedagogic, este „libertatea de a opta” [3, p. 57].

Opțiunea constituie cheia cu ajutorul căreia găsim ieșire din orice situație. Insuccesul înregistrat într-o activitate poate fi compensat printr-un alt succes. Determinarea cauzei efectului negativ, permite a exclude insuccesul în acțiunea dată sau acțiunile similare. De exemplu, elevul a depus o muncă enormă în activitatea *A*, însă rezultatul nu satisface așteptările. Acestuia nu-i rămâne decât să opteze pentru o activitate similară *B*, fiindcă energia consumată de activitatea *A* nu se pierde, ea poate avea efect pozitiv pentru activitatea *B*. Similar este și efectul influenței inverse. În acest context, deopotrivă, este nevoie de a opta pentru activitățile *C*; *D*; *Zⁿ*, care ar avea efectul dorit pentru activitatea *A*. Astfel, *opțiunea* face elevul sau profesorul mai sigur. „Cu cât sfera noastră de activitate și de atingere este mai strîmtă, - menționează A.Schopenhauer, - cu atât sîntem mai fericiți; cu cît este mai largă, cu atât suntem mai expuși la neliniște și la supărări” [5, p. 145].

4. Concluzii

Domeniile muzical-artistice pot influența subiectul pe cale directă, conform formulei de scurtcircuit, sau pe cale indirectă: *creație artistică – profesor – elev*. Venind în contact cu lumea imaginilor artistice, conștiința caută să acorde acestora statutul existenței reale. Arta, deși este inspirată din realitate, nu este o dublare, o copie a ultimei. Puterea transferului din real în spiritual, din starea de „a exista” în starea de „a fi în schimbare”, constituie principalul postulat al mișcării „înspre”. Există lumea materială, obiectivă, fără conștiință, însă este cu neputință să existe o lume spirituală fără „realitatea artistică”, care stimulează atitudini, eforturi, influențe cu o semnificație „dinspre”. Principiul succesului muzical-artistice atestă o relaționare reciproc avantajoasă cu categoria *timpului*, care este concepută ca „unul în raport cu altul” [4, p. 277]. Dacă admitem că succesul persoanei în domeniu artistic se desfășoară în timp, iar de la o persoană la alta timpul curge altfel, atunci este nevoie de a stabili punctul *A* de la care pornim și punctul destinat *B* spre care intenționăm să ajungem, fiindcă „relativitatea însăși este relativă, căci ea are la bază repere absolute” [idem]. În fiecare acțiune a elevului putem stabili anumite repere absolute, elemente specifice, care ne permit să privim procesul de desfășurare și rezultatul acestuia nu doar în mod *liniar*, ci în termeni de reversibilitate, ocolire, reluare, suprapunere, interferență etc. În acest sens, cauzele *succesului-insuccesului* trebuie căutate în modalitățile de cuantificare a resurselor fizice și spirituale a persoanei, care amplifică tensiunea psihologică dintre constanta inițială și „traectoria” operațiilor concrete. Evaluarea succesului personal și al altora are loc în baza imaginilor actuale, celor formate în trecut și celor de viitor. Prin manevrarea în timp și spațiu, obținem o performanță viabilă printr-o mișcare liniară, care nu ar fi lipsită de selectivitate, dezaprobare, discriminare, reconstruire, renovare.

Succesele elevului sunt concepute drept echivalențe ale unor rezultate înregistrate la finele ciclurilor de studiu. Însă a reduce succesul numai la etapele finale ale educației (sfârșit de semestru, sfârșit de an școlar), înseamnă a exclude continuitatea. Succesul îl înregistrăm, deasemenea, în contextul bilanțului la însușirea unei teme, unor operații. Succesul real, care are efect integrațional asupra activității, produsului acesteia și a personalității, este acela care se face văzut și care se menține în dinamică, care este clădit în baza realizării aptitudinilor muzical-artistice și calităților de

personalitate ale elevului. Cu alte cuvinte, succesul constituie un act de *săvârșire*, un act de *schimbare*.

Bibliografie

1. Babii, Vladimir. *Teoria și praxiologia eficienței educației muzical-artistice*. Chișinău, Editura: Elena V.I., Chișinău, 2010.
2. Belous, Vitalie. *Bazele performanței umane*. Iași, Editura Performantica, 1995.
3. Covey, Stephen, R. *Eficiența în 7 trepte sau un abecedar al înțelepciunii* // Traducere și adaptare de Gina Argintescu-Amza. Timișoara, Editura A.L.L, 1989 // retipărită în 1995, 1997.
4. Drăgănescu, Mihai. *Inelul lumii materiale*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, 456 p.
5. Marinela Rusu, *Negocierea în comunicarea interpersonală – Funcții, etape și strategii*, în vol I, *Comunicarea interpersonală*, coord. M. Rusu, Ed. Performantica, Iași, 2021, p. 22-34.
6. Schopenhauer, Arthur. *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. București, Editura Albatros, 1992.// Traducere de Titu Maiorescu.